

ВИБОРИ ТА ВИБОРЧІ СИСТЕМИ

1

• **Вибори: поняття, класифікація та функції**

2

• **Принципи виборчого права**

3

• **Стадії виборчого процесу**

4

• **Типи виборчих систем**

5

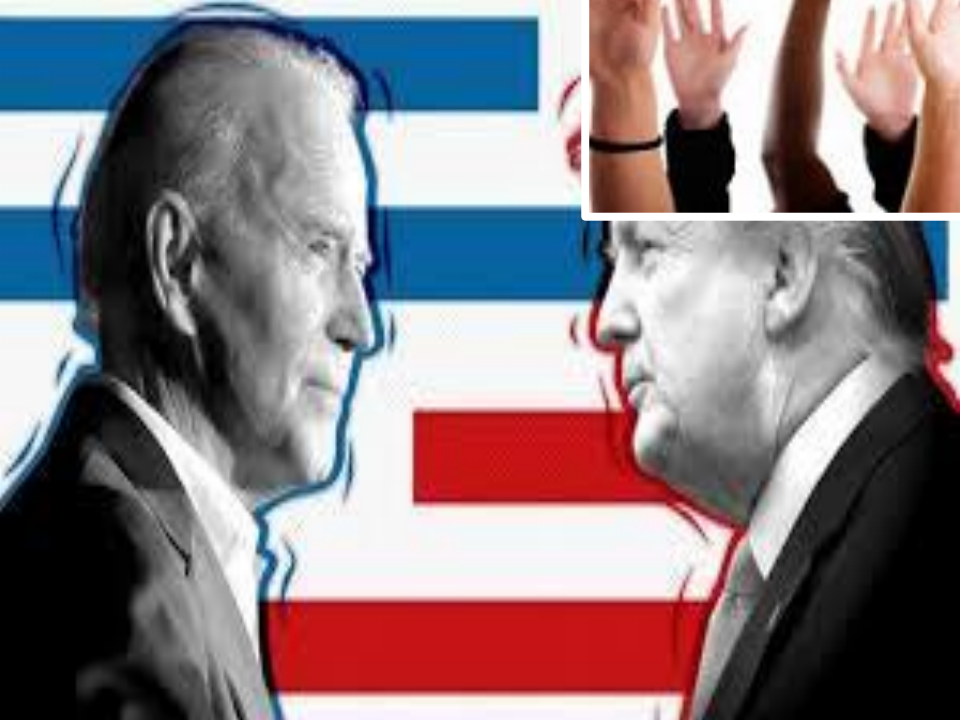
• **Еволюція виборчої системи України: 1991-2020 рр.**

Місцеві вибори 2020

аїна - це ми

Кто идет в мэры Киева?

Виборець

Вибори

**Виборче
право**

Електорат

ПОНЯТТЯ

**Виборчий
процес**

Абсентеїзм

Ценз

**Виборча
система**

Успадкування влади

Вибори

Насильницьке захоплення влади

Призначення

✓ **Виборець**

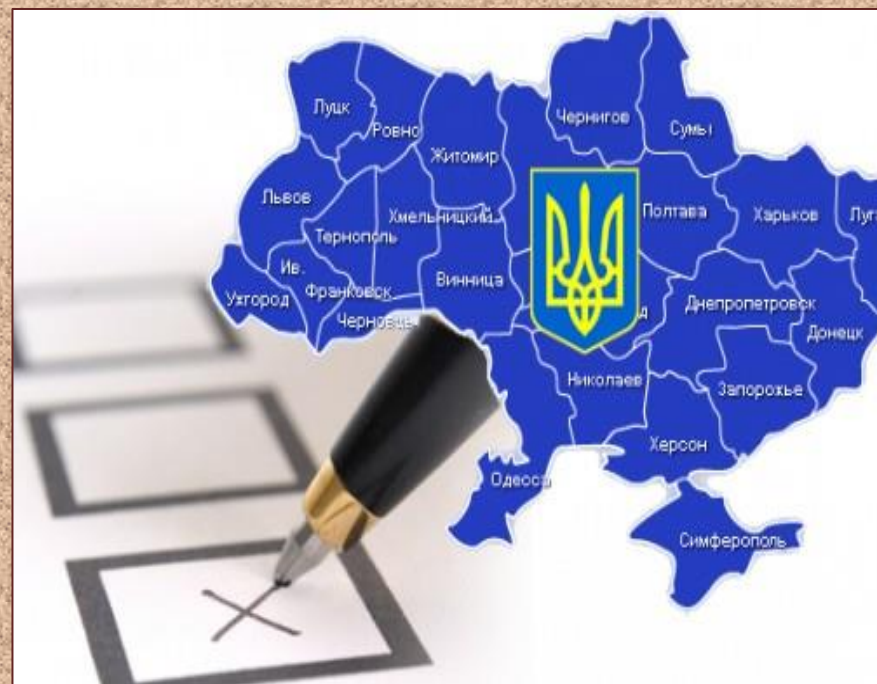
✓ **Електорат**

ВИБОРИ

загальнонаціональні

місцеві

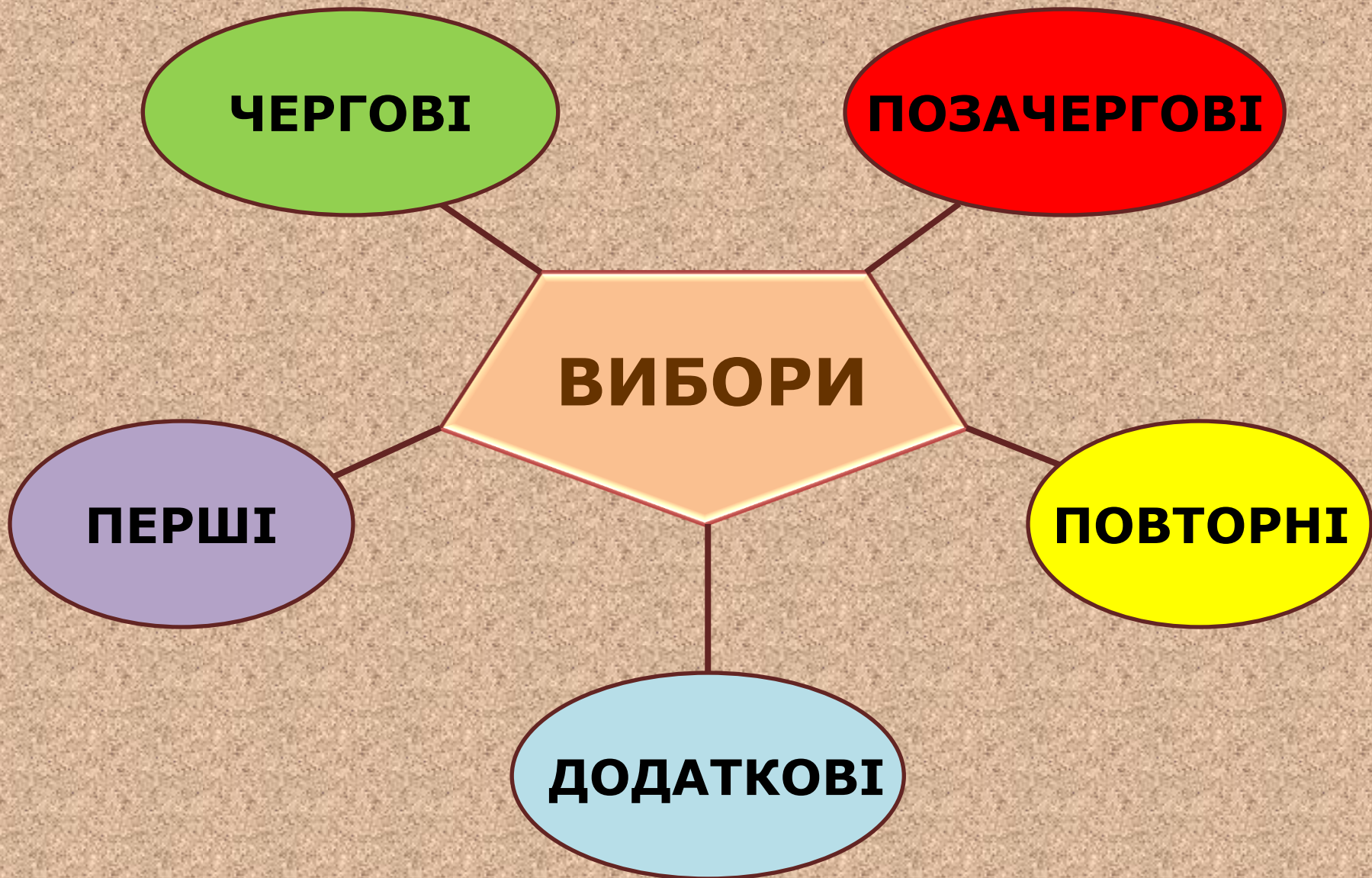
ВИБОРИ

Парламентські

Президентські

Муніципальні

ВИБОРИ

ДІЙСНІ

НЕДІЙСНІ

ВИБОРИ

АЛЬТЕРНАТИВНІ

МІСЬКИХ І ОЛІВ 25 жовтня 2015 року ВИБОРЧИЙ БЮЛЕТЕНЬ

Багатомандатний виборчий округ
з виборів депутатів Львівської
обласної ради

Територіальний виборчий округ № 1

Вибора дільниці № _____

423

- !** Зробіть лише одну позначку «плюс (+)» або іншу, що засвідчує Ваше волевиявлення, у квадраті проти назви місцевої організації політичної партії, кандидата в депутати, закріпленого нею в цьому територіальному виборчому окрузі (у разі закріплення)
- ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ «СВОБОДА» (Конюх Ірина Руслан Володимирович) – ЧОРНА ГАЛІНА МИХАЙЛІВНА
  - ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ПАРТІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ «БАТЬКІВЩИНА» (Сулма Юрій Іванович) – САМУСЄВИЧ ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА
  - ОБЛАСНА ПАРТІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «ВОЛЯ» У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ (Курій Василь Васильович) – ЦВЕТУН РОМАН ПЕТРОВИЧ
  - ЛЬВІВСЬКА ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПАРТІЇ «БЛОК ПЕТРА ПОРОШЕНКА «СОЛДАРИСТЬ» (Ситюк Олег Михайлович) – МАТИС РОМАН СВІТЛОВИЧ
  - ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПАРТІЇ «ЄДИНИЙ ЦЕНТР» (Сончук Сергій Степанович)
  - ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «УКРАЇНСЬКА ГАЛИЦЬКА ПАРТІЯ» (Паньків Богдан Романович) – ГАВРИЛКО ІВАННА ВОЛОДИМИРІВНА
  - ЛЬВІВСЬКА ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ РАДІКАЛЬНОЇ ПАРТІЇ ОЛЕГА ЛЯШКА (Вілик Юрій Ярославович) – КМІТ ЯРОСЛАВ МИХАЙЛОВИЧ

БЕЗАЛЬТЕРНАТИВНІ

ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ БЮЛЛЕТЕНЬ

по выборам в Таллинский областной Совет депутатов
трудящихся Эстонской ССР
22 февраля 1953 года

Таллинский избирательный округ № 1

Фамилия, имя, отчество кандидата в депутаты	Кем выставлен кандидатом в депутаты
СТАЛИН Иосиф Виссарионович	от общих собраний рабочих, инженерно-технических работников и служащих Таллинского машиностроительного завода, завода «Ильмарине», Таллинской электростанции.

Окружная избирательная комиссия по выборам
в областной Совет депутатов трудящихся

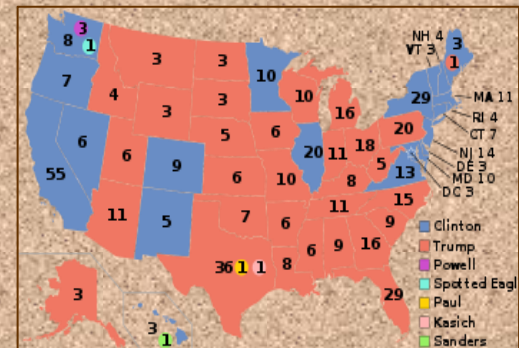
**Прямі (Україна,
Франція, Польща)**

ВИБОРИ

Непрямі (США)

Головні функції виборів (у демократичних країнах)

артикуляція інтересів різних соціальних груп

мирне вирішення конфлікту між політичними суб'єктами, що претендують на владу

політична соціалізація і мобілізація громадян

легітимація структур влади

Вибори у тоталітарних і авторитарних суспільствах

«вибори без вибору»

маніпуляція

пропаганда

Принципи виборчого права

ВИБОРЧЕ ПРАВО – це система правових норм, які регулюють процес формування представницьких органів і обрання службових осіб

ВИБОРЧЕ ПРАВО – один з інститутів конституційного права

Конституція України

↓
Спеціальне законодавство про вибори

↓
НПА конституційного законодавства

↓
НПА суміжних галузей права

ВИБОРЧИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

11 липня
2019 р.

19 грудня
2019 р.

1 січня
2020 р.

4 КНИГИ

Загальна частина

Вибори
Президента
України

Вибори народних
депутатів України

Місцеві вибори

ВИБОРЧЕ ПРАВО – це право громадян брати участь у виборах

активне

пасивне

право обирати

право бути обраним

Принципи виборчого права

Обов'язковість

Загальність

Періодичність

громадянства

моральний

осілості

Цензи

освітній

віковий

статевий

майновий

Принципи виборчого права

Рівність виборців

Альтернативність

Рівність кандидатів

«Одна людина - один голос»

Рівні за чисельністю округи

2% - США

15% - Україна

Принципи виборчого права

Законність

Таємність

Прозорість

Добровільність

Абсентеїзм

Поняття абсентеїзму

Абсентеїзм – це байдуже ставлення людей до своїх громадсько-політичних прав. Найхарактерніший прояв абсентеїзму – свідоме ухилення виборців (електорату) від участі у голосуванні.

Абсентеїзм: причини й наслідки

інститут обов'язкової участі

штрафи

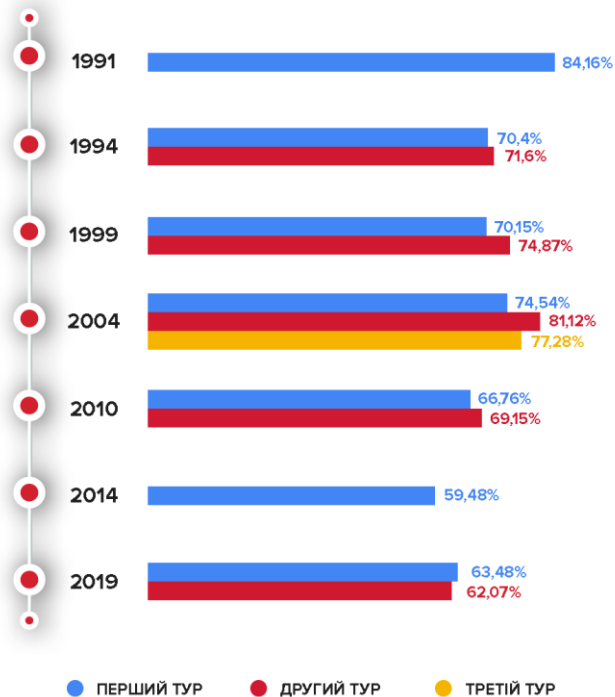
позбавлення прав

моральні санкції

ув'язнення

ЯВКА НА ВИБОРАХ ПРЕЗИДЕНТА В УКРАЇНІ ЗА ВСІ РОКИ

Стадії виборчого процесу

Виборча процедура –
заходи держави з організації і
проведення виборів

**Виборча
кампанія**

Виборча кампанія
– дії безпосередніх
учасників виборів

**Виборча
кампанія**

Виборчий процес - діяльність, яка здійснюється в певній, чітко визначеній виборчим законодавством послідовності і складається з кількох стадій (етапів)

Стадії виборчого процесу

1. Призначення дати виборів

**ПРЕЗИДЕНТ
УКРАЇНИ:**
остання неділя
березня п'ятого року
повноважень
2019 р.

31 березня 2024 р.

**ВЕРХОВНА РАДА
УКРАЇНИ:**
остання неділя
жовтня п'ятого року
повноважень
2019 р.

29 жовтня 2023 р.

МІСЦЕВІ ВИБОРИ:
остання неділя жовтня п'ятого року повноважень
2020 р.

26 жовтня 2025 р.

Стадії виборчого процесу

2. Утворення виборчих округів і виборчих дільниць

Виборчий округ

- одномандатний (уніномінальний)
- багатомандатний (поліномінальний)

15%

Виборчі дільниці – територіальні
одиниці, що об'єднують виборців спільним
місцем голосування

звичайні

спеціальні

закордонні

20

2500

Стадії виборчого процесу

3. Утворення виборчих органів

- **центральні**
- **територіальні**
  - ✓ **окружні**
  - ✓ **дільничні**

Стадії виборчого процесу

4. Реєстрація виборців

- ✓ обов'язкова (Україна)
- ✓ добровільна (США)

5. Висування і реєстрація кандидатів

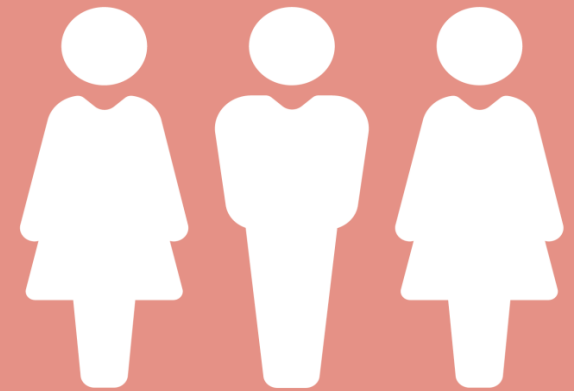

Висування кандидатів виключно політичними партіями

Партія формує 2 типи списків: загальнодержавний та регіональні списки у кожному регіоні

При формуванні списків партії зобов'язані дотримуватися принципу: у кожній п'ятірці кандидатів не менше двох осіб кожної статі

Стадії виборчого процесу

6. Передвиборча агітація

«день тиші»

7. Голосування

Стадії виборчого процесу

8. Підрахунок голосів

9. Встановлення результатів виборів та їх офіційне оприлюднення

10. Припинення діяльності територіальних виборчих комісій

Виборча система

У широкому розумінні

цілісна сукупність суспільних відносин, суб'єктів, інститутів, норм, принципів, цінностей, процедур, які складаються у зв'язку з виборами органів публічної влади

У вузькому розумінні

певний спосіб переведення голосів виборців в мандати депутатів та владні посади

Функції виборчої системи

- **Функція легітимізації владних повноважень виборної особи чи органу;**
- **функція рекрутування політичних кадрів;**
- **функція забезпечення політичної конкуренції;**
- **функція оновлення політичної еліти;**
- **функція розподілу мандатів.**

Типи виборчих систем

```
graph TD; A[Типи виборчих систем] --> B[Мажоритарна]; A --> C[Пропорційна]; A --> D[Змішана];
```

Мажоритарна

Пропорційна

Змішана

СУТНІСТЬ МАЖОРИТАРНОЇ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ

депутатські мандати розподіляються між кандидатами за принципом більшості зібраних голосів

КОЛИ?	ДЕ?
найдавніша система	понад 70 країн світу
	

Різновиди мажоритарних систем

Мажоритарна система
відносної
більшості

США, Канада,
Велика Британія,
Нова Зеландія

Мажоритарна система
абсолютної
більшості

Франція,
Австралія,
Україна

Мажоритарна система
кваліфікованої
більшості

Чилі,
Італія

проста
більшість

Мажоритарна система відносної більшості

А - 11%

Б - 23%

В - 34%

Г - 32%

66%

«the winner takes it all»

Пар- тії	Голоси виборців по округах (тис.)				
	I	II	III	IV	V
А	17	18	16	17	5
Б	13	12	14	13	25

73 тис.

77 тис.

1951

Консерватори	13713 тис.	48%	312 місць	51,35%
Лейбористи	13948 тис.	48,8%	295 місць	47,2%

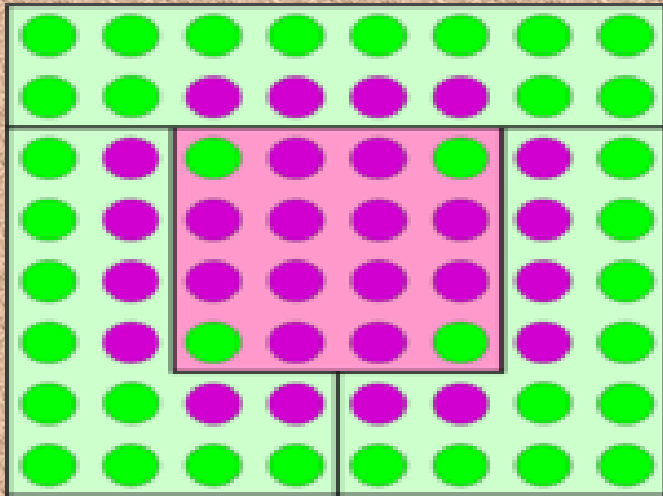
1974

Консерватори	11857 тис.	38,8%	296 місць	46,6%
Лейбористи	11654 тис.	37,5%	301 місце	47,4%

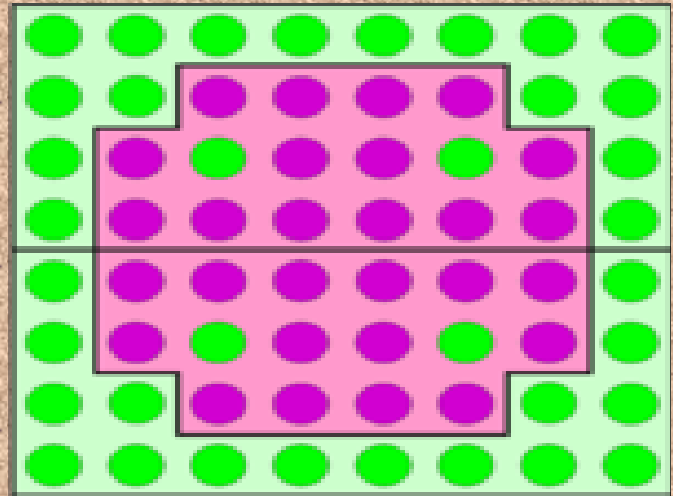
Виборча географія / Gerrymandering (від «Gerrymander» – підтасування виборів)

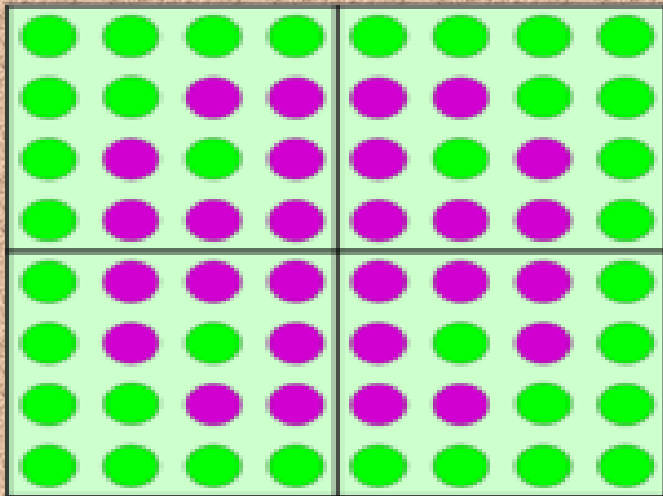
1

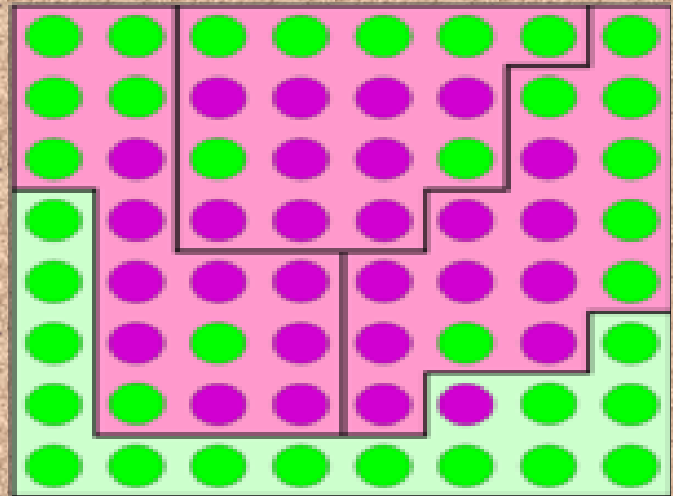
2

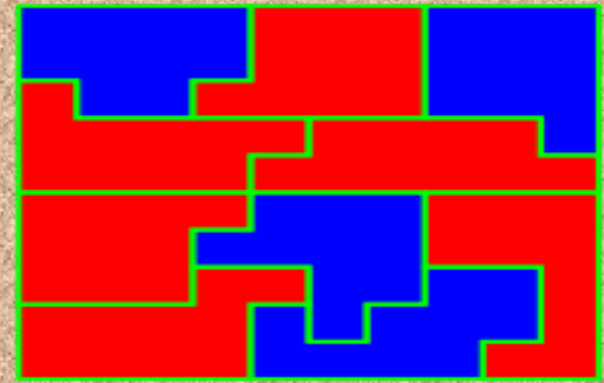
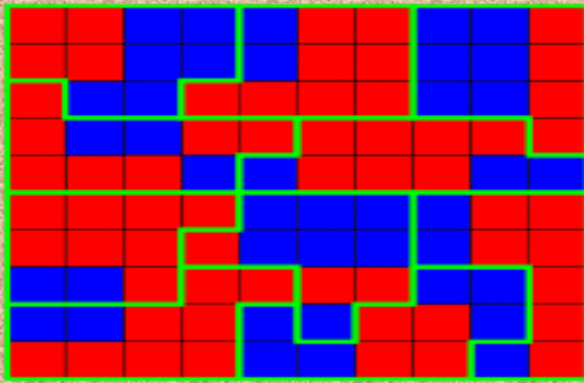
3

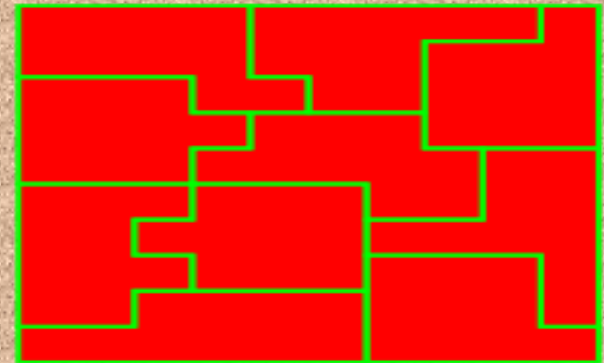
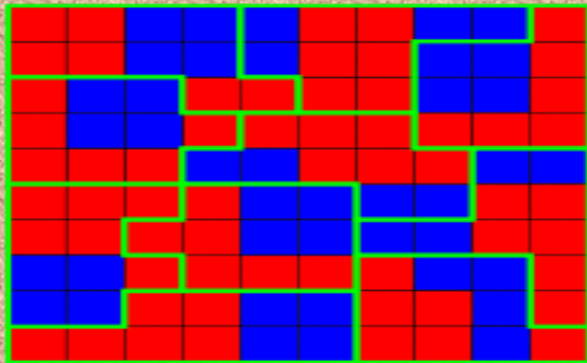
4

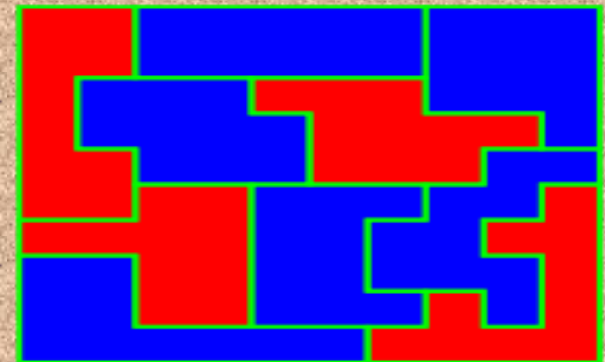
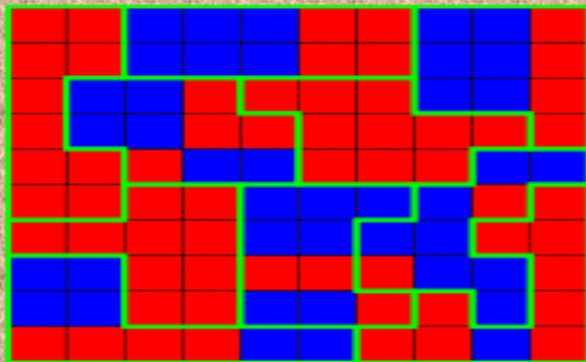
Рисунки 1, 2: «честное» деление на округа.
 Рисунки 3, 4: джерримендеринг.

Рис.1. «Червоні» перемагають у шести округах, а «сині» — у чотирьох

Рис.2. «Червоні» перемагають у всіх десяти округах

Рис.3. «Сині» перемагають у шести округах, а «червоні» — у чотирьох

Congressional District 23

nationalatlas.gov™

0 90 180 Miles

23 Congressional District

Ventura County

California (53 Districts)

Каліфорнія, 23 виборчий округ (2002-2011)

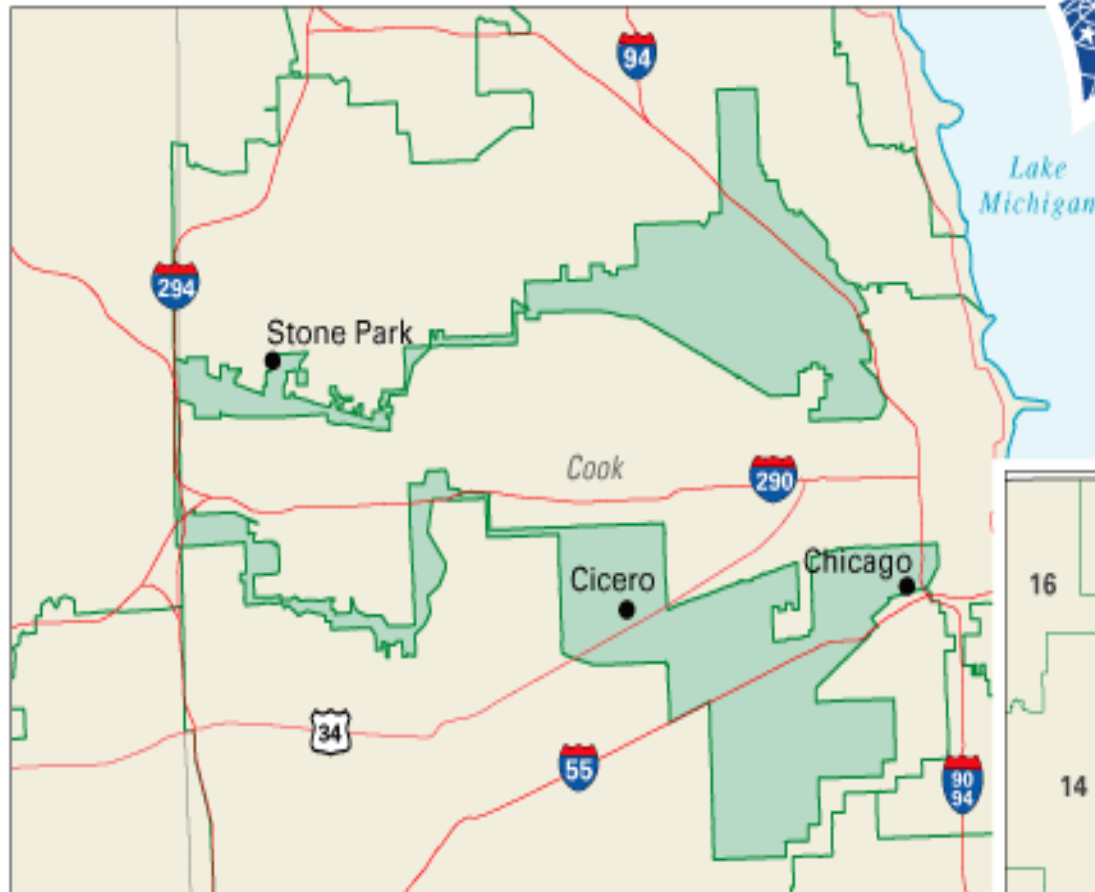
«стрічка ганьби» або «округ, який зникає під час припливу»

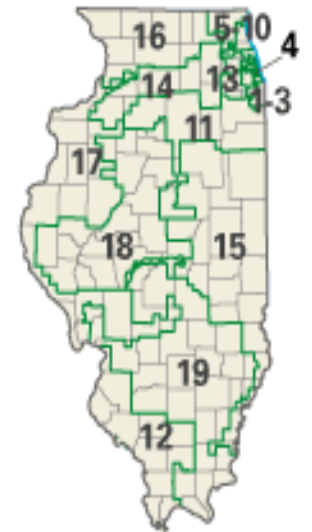
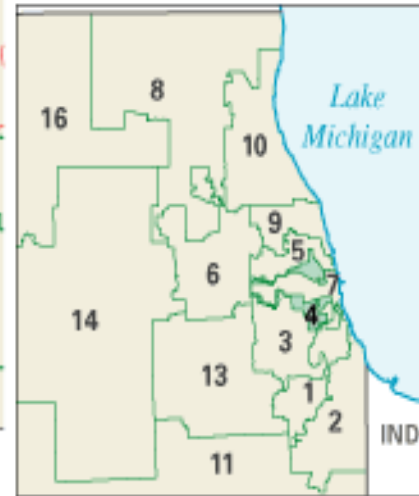
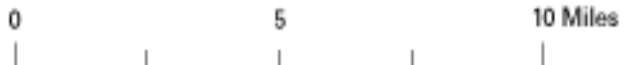
Congressional District 4

nationalatlas.gov™

4 Congressional District
Cook County

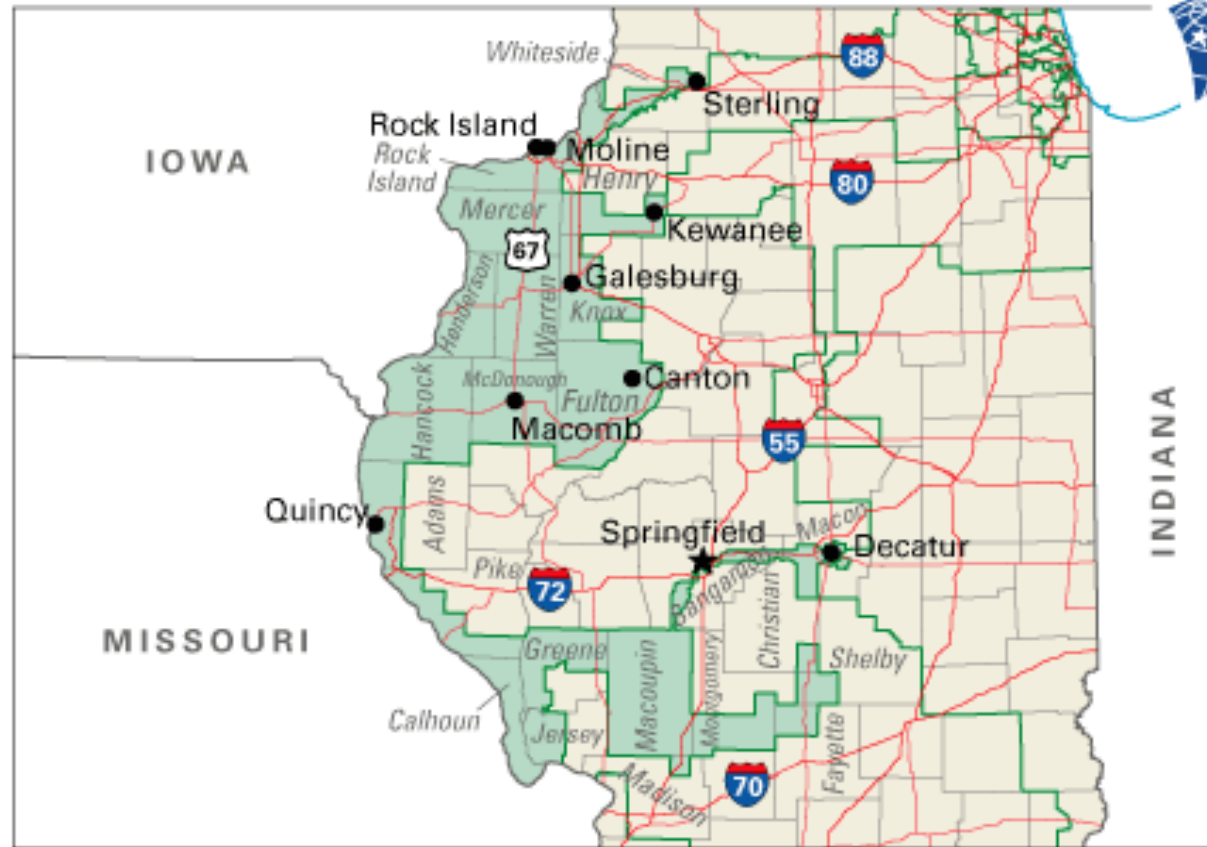
*Illinois
(19 Districts)*

Іллінойс, 4 виборчий округ (2003–2011) — «навушники»

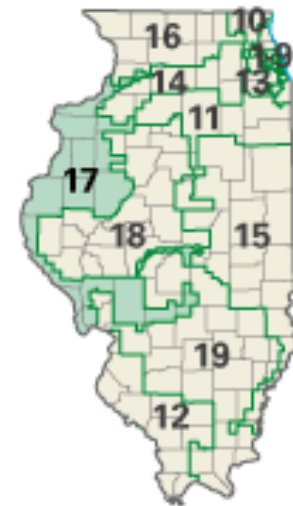
Congressional District 17

nationalatlas.gov™

17 Congressional District
Fulton County

Illinois (19 Districts)

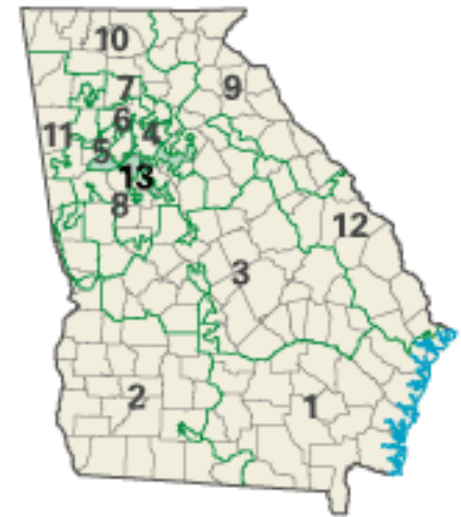
Іллінойс, 17 виборчий округ (2003–2011) — «кролик на скейтборді»

Congressional District 13

nationalatlas.gov^{TM}

13 Congressional District
Clayton County

Georgia (13 Districts)

Джорджія, 13 виборчий округ (2002–2005) — «кішка, яку переїхали»

Різновиди мажоритарних систем

Мажоритарна система
відносної
більшості

США, Канада,
Велика Британія,
Нова Зеландія

проста
більшість

Мажоритарна система
абсолютної
більшості

Франція,
Австралія,
Україна

50% + 1
голос

Мажоритарна система
кваліфікованої
більшості

Чилі,
Італія

Різновиди мажоритарної системи абсолютної більшості

Система двох турів

**Франція,
Болгарія, Україна,
Росія, Еквадор**

**Преференційна
(альтернативна,
рейтингова)
система**

**Австралія, Індія,
Ірландія, Мальта,
Шрі-Ланка**

Президентські вибори

Франція	Росія	Україна
<ul style="list-style-type: none"> ➤ 1958 – 1 тур (Шарль де Голль – 78,5%) ➤ Всі інші вибори – 2 тури	<ul style="list-style-type: none"> ➤ 1991 – 1 тур (Єльцин – 57,3%) ➤ 1996 – 2 тури (Єльцин – Зюганов) ➤ 2000 – 1 тур (Путін – 52, 9%) ➤ 2004 – 1 тур (Путін – 71,3%) ➤ 2008 – 1 тур (Медведєв – 69,6%) ➤ 2012 – 1 тур (Путін – 63,6%) ➤ 2018 – 1 тур (Путін – 76,7%)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ 1991 – 1 тур (Кравчук – 61,6%) ➤ 1994 – 2 тури (Кучма – Кравчук) ➤ 1999 – 2 тури (Кучма – Симоненко) ➤ 2004 – 2 тури (Ющенко – Янукович) ➤ 2010 – 2 тури (Янукович – Тимошенко) ➤ 2014 – 1 тур (Порошенко – 54,7%) ➤ 2019 – 2 тури (Зеленський – Порошенко)

Різновиди мажоритарних систем

Мажоритарна система
відносної
більшості

США, Канада,
Велика Британія,
Нова Зеландія

проста
більшість

Мажоритарна система
абсолютної
більшості

Франція,
Австралія,
Україна

50% + 1
голос

Мажоритарна система
кваліфікованої
більшості

Чилі,
Італія

2/3 або
3/4

Типи виборчих систем

```
graph TD; A[Типи виборчих систем] --> B[Мажоритарна]; A --> C[Пропорційна]; A --> D[Змішана];
```

Мажоритарна

Пропорційна

Змішана

ПРОПОРЦІЙНА ВИБОРЧА СИСТЕМА

депутатські мандати розподіляються між партіями пропорційно кількості голосів, зібраних кожною з них в межах виборчого округу

Мажоритарна система

- ☑ В основі - принцип **більшості**;
- ☑ розподіл мандатів **між індивідуальними кандидатами**;
- ☑ **одномандатні** округи;
- ☑ голосування **за особистості**.

Пропорційна система

- ☑ В основі – принцип **пропорційності**;
- ☑ розподіл мандатів **між партіями**;
- ☑ **багатомандатні** округи;
- ☑ голосування **за партійні списки**.

Виборчий бюлетень (зразок)

Виборчий (загороджувальний) бар'єр - мінімальна кількість голосів, яку повинна набрати партія для отримання депутатських мандатів

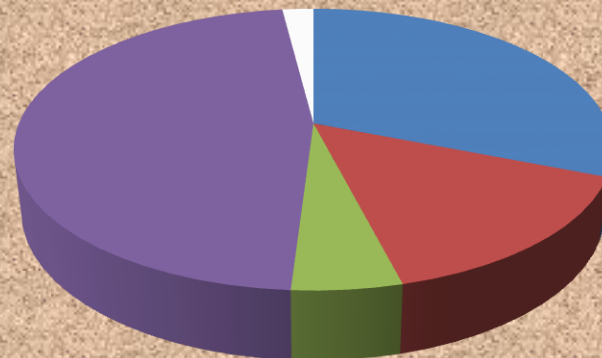
Мета застосування:

- уникнути представництва дрібних партій;
- укрупнити партійні фракції в парламенті;
- забезпечити стабільність парламенту і уряду.

Виборчий бар'єр – 4%

Партія №5 не отримала місць в парламенті, оскільки набрала голосів менше встановленого бар'єру.

- Партія №1 31%
- Партія №2 15%
- Партія №3 5%
- Партія №4 47%
- Партія №5 2%

В Україні: 1998-2002 рр. – 4%,
2006-2007 рр. – 3%,
2012-2019 рр. – 5%

Різновиди пропорційних систем

За кількістю виборчих округів:

Система повного пропорційного представництва

- єдиний багатомандатний виборчий округ
- загальнонаціональні партійні списки
- Ізраїль, Нідерланди, **Україна (2006-2007)**

Система обмеженого пропорційного представництва

- декілька багатомандатних виборчих округів
- регіональні партійні списки
- Австрія, Греція, Іспанія

За принципом розташування кандидатів :

- система **звичайних списків** - розташування прізвищ кандидатів в алфавітному порядку

Звичайний список	
1. Агошков О.В.	
2. Азаров М.Я.	
3. Ахметов Р.Л.	
4. Богуслаєв В.О.	
5. Чорновіл Т.В.	
6. Янукович В.В.	
7. Янукович В.Ф.	

- система **жорстких списків** - розташування прізвищ кандидатів у пріоритетному порядку

Жорсткий список	
1. Янукович В.Ф.	
2. Чорновіл Т.В.	
3. Азаров М.Я.	
4. Ахметов Р.Л.	
5. Богуслаєв В.О.	
6. Янукович В.В.	
7. Агошков О.В.	

За впливом виборців на розташування кандидатів у списку:

система закритих (твердих) списків

виборець голосує за партію і не може виразити свою перевагу окремим кандидатам

Оберіть єдину партію

(закриті партійні списки)

Ліберальна партія

1. Андрій Андрійченко
2. Сергій Сергієнко
3. Іван Іванчук

Соціалістична партія

1. Олексій Трачук
2. Володимир Величковський
3. Павло Іванов

Консервативна партія

1. Михайло Грушевський
2. Марія Андропова
3. Ігор Молотов

система відкритих (м'яких) списків

виборець голосує за партію і водночас виражає перевагу комусь з її кандидатів

Оберіть єдину партію та 3 кандидатів (якщо трьохмандатний округ)

(відкриті списки)

Ліберальна партія

- 1. Андрій Андрійченко
- 2. Сергій Сергієнко
- 3. Іван Іванчук

Соціалістична партія

- 1. Олексій Трачук
- 2. Володимир Величковський
- 3. Павло Іванов

Консервативна партія

- 1. Михайло Грушевський
- 2. Марія Андропова
- 3. Ігор Молотов

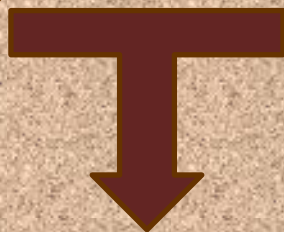
**Виборці голосують
за конкретного
кандидата чи кандидатку
у партійному списку
і одночасно за партію**

**Мажоритарна
система**

+

**Пропорційна
система**

**Змішана
система**

**Лінійне
змішування**

**Структурне
змішування**

Еволюція виборчої системи України

ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ
мажоритарна система абсолютної
більшості

ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ

1994

- мажоритарна система абсолютної більшості

**1998
2002**

- змішана (лінійна) система
- 4%-й виборчий бар'єр

**2006
2007**

- пропорційна система
- 3%-й виборчий бар'єр

**2012
2014
2019**

- змішана (лінійна) система
- 5%-й виборчий бар'єр

**Україна – унікальна держава, яка
майже під кожен виборчу кампанію
змінює свою виборчу систему**

**Дякую за
увагу!!!**

